

דף קב

רלח. למי שייך זבל הבהמות במקרים דלהלן:

א. השכיר ביתו לאחד, ובאו שוורים מעלמא והטילו גללים בחצר.

ב. השכיר 'חצר' לאחר – מה דין הרפת והזבל שבתוכה?

ג. זבל בהמות דעלמא העומדות ברשות המשכיר, הבא הישר לתוך כליו של השוכר.

א. המשכיר ביתו לאחד, ונמצאו בחצר הבית גללי בהמות דעלמא (שבעליהם מפקירם); אם היא חצר המשתמרת – זכה המשכיר בגללים, שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, כדברי רבי יוסי ברבי חנינא.

א. כתבו כמה ראשונים (כאן ולעיל יא) שמדובר שאמר המשכיר לשוכר: שים עיניך בחצר – שאז נעשה שלוחו לשומרו. או כגון שגם למשכיר יש שם בית והרי החצר משתמרת לדעתו, שנכנס ויוצא בה. ויש סוברים שבכל אופן נחשבת כחצר המשתמרת ואין השוכר מבטל שמירת המשכיר (עתוס' גטין עט: בתירוץ אחד; ש"ך שיג סק"א בדעת כמה ראשונים).

ב. לפרש"י והריטב"א מדובר שלא השכיר את החצר [אבל אם השכירה להעמיד בה שוורים – זוכה השוכר בזבל (ראב"ד בשיטמ"ק)]. ואם השכירה לשימושים מסוימים בלבד – מהר' יהונתן משמע שהשוכר קונה, והמאירי כתב שהמשכיר. ואם השכירה לכל דבר – כתב הרמ"ך שאפילו זבל בהמות המשכיר – של השוכר הוא]. אבל הרמב"ם (שכירות ו,ה) כתב שאפילו השכיר את החצר קונה המשכיר הזבל הבא מעלמא.

והאריכו האחרונים בשיטות אלו, וכן נחלקו לענין פסק ההלכה (עש"ך שיג סק"א וש"פ; דברי ריבוב שכו; שו"ת מהרי"ט ח"א סה; שו"ת בית מאיר לה).

ג. זבל בהמות השוכר – לא קנאם המשכיר, שאין השוכר מפקירו למשכיר (עפ"י רמב"ם ראב"ד ריטב"א ורמ"ך). ואם אין לשוכר שום זכות שימוש בחצר, זבל בהמותיו שבה – למשכיר (מאירי).

בחצר שאינה משתמרת – לא קנה המשכיר, ויכול השוכר להגביהם ולזכות בהם.

ב. המשכיר 'חצר' לא השכיר את הרפת, ועל כן הזבל הנמצא שם אינו של השוכר.

וכן פסק רס"ג, שכל 'זאת אומרת' – הלכה היא [ויש חולקים על כלל זה. עתוס' עירובין לו. יומא ו: כתובות יט: יד מלאכי רסה]. וכן פסק הרמב"ם (שכירות ו,ב. ועשיטמ"ק).

ג. גללי בהמות העומדות בחצר המשכיר, הנופלים מהבהמות לתוך כליו של השוכר, לרבא – זכה השוכר באותו זבל, שאויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי. ולאביי לא שמענו אלא במדביק כלי בשולי פרה,

שלא היה הזבל באויר החצר, אבל היה באויר החצר – יש לומר שזכה המשכיר, אם החצר משתמרת.

להלכה, אויר שאין סופו לנוח כגון זה – לא קנה, אבל סופו לנוח בחצר – קנה באויר. ואם אין דבר המפסיק, כגון שעבר החפץ באויר חצר ויצא החוצה, יש אומרים שלא קנה (ערמב"ם גירושין ה,י ומ"מ; מאירי). וי"א שהדבר בספק (ע' מ"מ שם וח"ו"מ רמג, כד).

ואף כאן, אם היו הגללים באויר ואז הניח כלי וקיבלם, יתכן וכבר קנאם המשכיר באויר חצרו שבתוך המחיצות, או אף בלא מחיצות – בג"ט הסמוכים לקרקע. ע' אה"ע קלט, ד.

רלט. יוני שובך ויוני עליה (– הניזונות מן ההפקר), וביציהם – מה דינם כלפי הבא לקחתם, לענין מצות שילוח הקן ודיני גזילה?

יוני שובך ויוני עליה (הבאים מן ההפקר אל רשותו של אדם) – אסור לקחת האם על הבנים, ככתוב. וכן אסור לזכות בביצים כל עוד לא שלח את האם, שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך (רב יהודה אמר רב. ואפילו אינו נוטלן אלא אוהון בידו על דעת זכיה – כן מבואר בגמרא ובראשונים. וע' בלשון הרמב"ם הל' שחיטה י"ג, יח).

[חיוב השילוח חל ביציאת רובה (רבא)].

הואיל וכן, כל עוד לא שלח האם – אין חצרו קונה לו הביצים, שכל שהוא אינו יכול לזכות, חצרו גם כן אינה זוכה לו. [וזהו הטעם שחייב בשילוח ואינו בכלל 'מזומן' – שהרי לא קנתה לו חצרו כל עוד האם רובצת עליהן]. ואם שלח, קנתה לו רשותו את הביצים שלא מדעתו. והנוטלן הרי זה גזל גמור. הריטב"א נקט לעיקר שאפילו מדעתו ומרצונו אין החצר קונה לו כשאין יכול לזכות בעצמו. ואם קטן שאינו מצווה בשילוח, לקח את הביצים בלא לשלח האם – חייב אביו להחזירה משום דרכי שלום. מפני דרכי שלום, אבל אינו גזל גמור. (וכן אם לקח האם, חייב אביו להחזירה משום דרכי שלום). כאשר האם אינה על הביצים אין בה מצות שילוח, ואסור לקחתה משום דרכי שלום. והביצים שאין האם רובצת עליהן נקנו לבעל החצר שלא מדעתו.

א. היתה האם רובצת על הביצים, ובא אחד ונתן ידו או בגדו תחת הביצים ואינו מתכוין לזכות בהן [שאסור הדבר כל שלא שילח] אלא עשה כן כדי שלא יזכה בעל השובך בביצים אחר כך, ושילח את האם – זוכה בביצים, אבל אסור הדבר משום דרכי שלום (כן משמע בתוס').

והמאירי נקט שאפילו הגביה הביצים לקנותן, הואיל ועבר במה שלא שילח תחילה האם – אין כאן קנין גמור אלא משום דרכי שלום (וצ"ע מקורו).

ב. לפי פירוש אחד בראשונים, ביצה שיצאה רובה בלבד, לפי אפשרות אחת בגמרא אינה אסורה משום גזל אף לא מפני דרכי שלום – רק האם (עתוס' ריטב"א ור"ן). ואולם ל'אבועית אימא' יש בה גזל משום דרכי שלום. וכן 'כל דבר שסופו לזכות בה אחד וכבר הוחלה זכירתו אלא שלא נגמרה, הואיל והוחלה ונתן לבו עליה אסור לאחור לכתחלה לזכות בה' (מאירי).

ג. לפרש"י משמע שלתירוץ השני בגמרא אין האם אסורה משום דרכי שלום (וכ"ה בתור"פ). והראשונים הקשו על כך מסוגית הגמרא במקום אחר. וכל זה אמור ביוני הפקר שלפעמים הם יוצאים ואינם משתמרים לבעל השובך, אבל יונים שחוזרים תמיד לשובכם, הרי הם כשאר עופות שברשותו של אדם ויש בהם גזל דאורייתא (עפ"י ערוה"ש ש"ע, ב).

רמ. המשכיר בית לחבירו באופנים דלהלן: מה הדין כשנתעברה השנה – למי שייך חודש העיבור?

א. השכיר לשנה.

ב. השכיר לחדשים.

ג. אמר לו: 'שנים עשר זהובים לשנה, מדינר זהב לחדש'.

ד. 'מדינר זהב לחדש, שנים עשר זהובים לשנה'.

א. המשכיר בית לחברו לשנה, נתעברה השנה – נתעברה לשוכר ואין מוסיף על דמי שכירותו.

א. כן הדין גם אם לא ידע בעיבורה בשעת ההשכרה (רי"ף).

ב. אין חילוק בין משכיר לשנת עולם כלומר מתשרי, או ל'שנה' מתאריך אחר (כן חזר והורה הר"י מגאש, בשיטמ"ק). וכן בהשכרה בלא קיצבת זמן אלא אמר דור בה לחשבון מנה לשנה (מאירי).

ויש אומרים שלא נאמרו הדברים אלא ב'שנה זו' או 'שנה פלונית' [או 'השנה'. רשב"א] אבל 'שנה' [או 'שנה אחת', ואפילו 'שנה אחת מיום זה'. רשב"א] – אין לו אלא י"ב חדש (ריטב"א עפ"י לשון הברייתא בר"ה ז; רשב"א נדרים ג). ויש חולקים (ר"ן נדרים שם. ועש"ך י"ד רכ סקט"ו).

ב. השכיר ל'חדשים' – נתעברה למשכיר.

ג. 'שנים עשר זהובים לשנה, מדינר זהב לחודש' – רשב"ג ורבי יוסי הורו: יחלקו את חדש העיבור. ורב פסק 'תפוס לשון אחרון' הלכך חודש העיבור שייך למשכיר (פסק כדעת בן ננס (בב"ב קה) ולא כתנאים במשנתנו. רמב"ן). וכן פסק רב נחמן שהדין עם המשכיר, אך מטעם אחר – שהדבר מסופק והקרקע בחזקת בעליה עומדת, הלכך זוכה המשכיר בחודש העיבור (ומשנתנו דקתני יחלוקו – כסומכוס היא. רמב"ן). ולדברי שמואל גם כן הדבר בספק, אלא שלדעתו יש חילוק מתי באו לדון; אם בתחילת החדש – למשכיר (אפילו לא פרע עדיין שכירותו. ר"ן), בסוף החדש – לשוכר, באמצע החדש – יחלוקו (ובאופן זה מעמיד שמואל את דברי רשב"ג ור' יוסי במשנתנו).

ד. 'דינר זהב לחודש, שנים עשר זהובים בשנה' – לדברי רב, חדש העיבור לשוכר. תפוס לשון אחרון. ולרב נחמן הדין עם המשכיר מפני הספק.

א. לשמואל, תלוי מתי באו לדון כנ"ל (כן נראה לכאורה).

ב. הלכה כרב נחמן (רמב"ם ז, ב ועוד ראשונים; חו"מ שיב, טו – כמפורש בגמרא קי. וכדאמרינן בכתובות יג. הלכה כר"ג בדיני). יש אומרים דוקא בשכירות קרקע, אבל במטלטלין משתנה הדבר אם בא בתחילת החודש, באמצעו או בסופו (ר"ן. ועתוס' קג. ד"ה פרדיסי וש"ר). ויש שאין מחלקים בדבר (רמ"ך. וכ"מ בתורי"ד קי.).

מדובר כששתי הלשונות נאמרו בסמיכות, אבל בנפרד – לעולם הולכים אחר הלשון האחרון (ריטב"א עפ"י ב"ב קסה:).

דפים קב – קג

רמא. א. מה הדין בויכוח שבין השוכר למשכיר אם שולמו דמי השכירות אם לאו?

ב. מה הדין כשמתוכחים על משך הזמן שדר השוכר בבית?

א. תבעו בתוך זמנו – על השוכר להביא ראיה שפרע.

ואם אינו מביא ראיה – ישלם. ויכול להחרים כל מי שלקח ממנו, או שיטען כנגדו טענה בפני עצמה על הדמים שנתן, וישביע את המשכיר שבועת היסת (רמב"ם שכירות ז, ג).

תבעו לאחר זמנו, ואפילו ביום שנשלם הזמן, והלה אומר פרעתי (הגם שעוד לא הגיע הלילה ועדיין לא נתחייב לשלם. ערמב"ם ז, ג; ראב"ד בשיטמ"ק; מאירי) – על המשכיר להביא ראיה. ואם לא הביא – נשבע השוכר (היסת) ששילם ונפטר.

א. גם אם יש שטר על משך השכירות, ואין בשטר תאריך – נאמן השוכר לומר ישבתי כך וכך שנים ופרעתיים. [ואין זה כשטר חוב שאין נאמן הלווה לומר פרוע כנגדו, כי עיקרו של שטר זה לא לגבייה אלא לראיה על השכירות] (כפר"ח ורי"ף. וערמב"ם ז, ג). שאין חילוק בין שכירות בשטר